

Vzpon kapitalizma v Amsterdamu

Amsterdam je v 17. stoletju iztrgal nadzor nad vzhodno trgovino iz portugalskih rok, razvil najmočnejše finančne trge v Evropi ter položil temelje sodobnemu kapitalizmu. Hrbtenica holandske trgovine je bilo njeno učinkovito ladevje skupaj z infrastrukturo skladišč. Holandija je imela tri velike univerze (Utrecht, Leyden in Franeker) in veliko zgodnjih političnih ekonomistov*, vključno z Johnom Lockom ter Williamom Patersonom, je preživelo več let na Nizozemskem. Nekaj časa sta tam živela tudi filozofa Descartes in Spinoza. V intelektualnem smislu je bila Holandija precej svobodna. Teolog Jacobus Arminius je razglasil doktrino svobodne volje, verske tolerance in naravnega zakona. Calvinisti pa so na drugi strani zagovarjali predeterminacijo in državno vsiljevanje vere. Le-ti so se povezali z Oranžnim redom (William I) ter do leta 1619 spremenili holandsko republikansko ustavo.

Leta 1609 je mesto ustanovilo Bank of Amsterdam z namenom preprečiti oderuškim posojilodajalcem nadzor nad finančnimi zadevami ter ponuditi hitro in učinkovito zamenjavo denarja. **Njena najpomembnejša lastnost je bila, da je bila javna, in ne zasebna institucija.** Mesto je zahtevalo, da se mora vse menice v vrednosti nad 600 florinov zamenjati v banki, s tem pa je v bistvu monopoliziralo menjalništvo. Banka ni plačevala obresti, ni dovoljevala prekoračitve bančnih vlog ter ni izdajala posojil. Banko so vodili trije poverjeniki, ki jih je izvolil mestni svet, glavni trezor pa je bil pod mestno hišo. Upravljanja z računi ni zaračunavala, svoje prihodke pa je dobivala z menjavo denarja ter nakupom zlata in srebra, za kar je računala 2,5 % obresti. Vsi prihodki so bili last mesta Amsterdam. Sporočilo trgovcem je bilo jasno: svoje zasluzke ustvarjajte s trgovino in z industrijo, in ne z menjavanjem ali z obrezovanjem denarja. Preprečila je, da bi se menjalci denarja spremenili v bankirje, kot se je to zgodilo v Angliji. Toda banka je skrivaj dovoljevala velike prekoračitve na računih Vzhodnoindijske družbe, kar pa ni predstavljalo problema vse do četrte anglo-nizozemske vojne leta 1780.

S tem je postala tudi ustvarjalka novega denarja (emisijaska banka oz. 'bank of issue'). Kljub težavam, ki so jo tako doletele, bo po Zarlengovem mnenju v zgodovini zapisana kot ena najbolj vodenih finančnih institucij.

Leta 1611 je mesto dobilo svojo borzo po vzoru borze iz Antwerpna in enaki menjalni mehanizmi in postopki, ki so se uporabljali na njej, so v veljavi še danes. Prav tako je uporabljala t. i. finančne inovacije: tržne indekse, terminske pogodbe in opcije ('options')**, ki naj bi izvirale iz Bližnjega vzhoda.

---

* Politična ekonomija: proučevanje delovanja gospodarstev držav in lokalnih oblasti; proučevanje proizvodnje, trgovine in njenega odnosa z zakonom in vlado, prav tako pa tudi distribucije nacionalnega dohodka in bogastva. V poznem 19. stoletju je ta izraz zamenjal izraz 'ekonomija' ('economics').

** Opcija: vrednostni papir, ki lastniku daje možnost, ne pa obveznosti, da v prihodnosti po dogovorjeni ceni kupi ali proda svojo naložbo.

Prav tako kot danes lahko zasledimo enake metode sleparjenja javnosti (npr. manipulacijo cen v ozadju) in manipuliranja trgov (npr. kratko prodajo). **Borza je postala pomemben mehanizem za mednarodne finance** in tuje vlade so lahko dobile posojila po nižjih obrestih kot doma (ena izmed pomembnih posojiljemalk je bila britanska krona).

V 18. stoletju, piše Wray v knjigi *Understanding modern money*, so na borzah, npr. v Amsterdamu in v Hamburgu, redno objavljali spremembe menjalnih tečajev; njihova vrednost se je dnevno spreminjala.

To je dodaten argument proti teoriji metalizma, kajti, če naj bi vrednost kovanca temeljila na vsebnosti žlahtne kovine, potem pravzaprav ne bi bilo nobene potrebe po dnevnem spreminjanju menjalnih tečajev.

Koncentracija denarja na borzi pa je sčasoma povzročila, da so Nizozemci zanemarili svojo industrijo. Povečevanje pomembnosti finančnega sektorja nizozemskega gospodarstva je prav tako prineslo povečano koncentracijo bogastva majhni skupini posameznikov. Ti so pogosto posojali in investirali na tuje ter so se tako v interesih ločili od domače republike. To je pospešilo zaton Nizozemske na mednarodnem prizorišču. Patriotski upor leta 1780 ni uspel in potrebna je bila Napoleonova invazija, da se je zatresla vladavina Oranžnega reda in močnih posameznikov, ki so bili povezani z njim. Toda takrat si je Oranžni red že prilastil angleško krono...